

La finalitat última de la Història

Autor: Maria Cristina Vilardell i Jové

Data de publicació: 31-03-2024

Us presentem el parlament d'obertura de la 10a Universitat Nova Història, pronunciat per Na Cristina Vilardell, a Montblanc, el dia 2 d'agost del 2023.

Considero la petita intervenció que vaig fer el passat dos d'agost de 2023 en l'acte de presentació de la 10a Universitat Nova Història, a Montblanc, una oportunitat per donar, en primer lloc, les gràcies per tot el que he après des de l'inici de la meua relació amb l'Institut Nova Història (INH) i pel procés que m'ha permès viure.

Al llarg dels anys de contacte, he comprès que la tasca de l'INH ha estat i és la d'obrir la porta a la revisió crítica dels discursos sobre els quals es basteix la Història del nostre país: he vist com des de l'INH s'anaven posant damunt la taula dubtes i contradiccions en relació amb el que anomenem la Història Oficial, així com també proves contundents que mostren que les coses no eren com ens les havien inculcat. No només els fets: les mateixes biografies de molts personatges havien estat manipulades, tergiversades o directament silenciades.

En el meu procés personal, això em va fer passar d'una certa incomoditat inicial ?que aviat vaig relacionar amb l'auto-odi, avui prou estudiat per la psicologia, que senten els pobles vençuts, marginats i humiliats? a, posteriorment, poder-me encarar amb una realitat que requeria i requereix coratge, dignitat i grandesa d'ànima.

Amb una consciència renovada, he de dir que sento una profunda tristesa pel paper mesquí, covard i fals de les persones ?polítics, acadèmics...? que ocupen els llocs de poder del nostre país i no gosen ni plantejar cap dubte sobre el que caldria anomenar la Mentida Oficial. No diguem, doncs, imaginar un debat franc, obert, argumentat. No penso només en les qüestions històriques que planteja l'INH, sinó també en tot allò que des d'un marc mental de gent emancipada i responsable cal replantejar-se.

A molts dels nostres propis dirigents d'aquesta nefasta autonomia que arrosseguem, masovers de qui s'ha erigit en amo de casa nostra, els incomoda tot el que pugui molestar el qui se n'ha fet senyor. Entre els nostres propis acadèmics n'hi

ha que, en comptes d'investigar els fets i cercar la veritat, han repetit i repeteixen com lloros la història imposada. Crec que els espanta que llur estultícia i falta de rigor quedi al descobert; potser també que l'adscripció a un corrent que avui no els acaba de caure en gràcia es faci visible.

En definitiva, als uns i als altres els neguiteja tot allò que pugui posar en dubte la legitimitat de l' statu quo. Això és així perquè quedaria al descobert llur mediocritat en relació al servei públic, els uns, i a la veritat, els altres.

M'entristeix aquesta covardia, aquesta manca de noblesa. Només posa en evidència que, per ells, prevalen les ambicions personals al bé comú. Espero i desitjo que el temps els posi al seu lloc; ara per ara, però, tenint com tenen la paella pel mànec, adopten la imposició, la coerció, la mentida i desacrediten el dissident així com ho fa l'enemic.

Tornant als meus sentits agraïments, li dec també a l'INH la incorporació, en el meu esguard sobre el món i la humanitat, de la comprensió profunda que les coses no neixen, no succeeixen, per generació espontània: tot procés, tota cultura va deixant un pòsit. I aquest pòsit, fora d'excepcions puntuals, és el sediment que permet el que ve després.

Colom, Santa Teresa, Leonardo de Vinci, Bartomeu Casaus i tants d'altres... Ara veig que les seves biografies han estat alterades; ara entenc que hi ha fonaments sòlids per pensar que eren catalans, i que aquesta realitat molestava uns veïns que, fins al dia d'avui, pel que jo sé de la història recent i del meu present, manipulen, falsegen i distorsionen tot el que té a veure amb el nostre poble o el que el pot enaltir, així com tot allò que els situa en una posició que no els fa goig.

Extrapolant doncs, a partir de l'observació que actualment ?malgrat les proves abundants que mostren l'engany? segueixen optant per falsificar els fets, hem de comprendre que aquestes pràctiques no són un fet recent, sinó que vénen de lluny. Que hi tenen la mà trencada, vaja. Aquesta constatació, per mi, és irrefutable. Això, òbviament, em fa pensar en un frau descomunal.

També he tingut l'oportunitat de conèixer En Luis Ulloa gràcies a un article deliciós d'En Jordi Bilbeny escrit el 2014 [1]. Especialista en Colom, fou el primer Historiador a defensar la catalanitat de l'almirall. Era peruà, cosa que em fa pensar que no devia ser pas procliu a deixar-se influir per interessos partidistes en aquest afer.

Em ve, així mateix, al cap un altre article que em va captivar, aquest sobre Maria Dolors Orriols, del maig de 2023, intitulat «Maria Dolors Orriols, En Colom i la desfeta de Catalunya» [2]. Aquesta escriptora va escriure el 1953 una novel·la, El riu i els inconscients. Segons la pròpia autora, “em vaig negar a publicar només el que deixés publicar la censura”. Vicissituds de la vida, no fou finalment editada fins al 1990, per Columna Edicions, i posteriorment per Adesiara. No n'havia sentit a parlar fins llavors, i no me la penso perdre.

Com ella, com En Bilbeny, jo també crec que és més important ?i interessant, afegiria? el que la història silencia que allò que relata: el silenci conté allò que no es vol o no es pot dir, el que no és acceptable que se sàpiga. I les raons de per què no es vol, no es pot, no s'accepta ?l'inconscient, el que és amagat, la foscor? ens submergeixen en els àmbits fascinants de la psicologia, la sociologia i l'antropologia.

Jo ara sóc una incondicional de l'INH. Pel que destapa. Pel que m'enriqueix.

Afegiré encara un moment especial per mi: en una conferència molt ben documentada d'En Bilbeny sobre les edicions de llibres a València entorn al 1500, vaig entendre que, més enllà dels 300 anys dels quals sempre es parla, en referència al 1714 i després de la desfeta del 1640, els nostres problemes nacionals es remunten a temps molt anteriors. Vaig comprendre que tot venia de molt més lluny... [3]. Quan entens les coses, et canvia la mirada.

Volem saber la veritat, i tenim tot el dret a fer-ho. Sempre diem: la veritat ens farà lliures. Però quina finalitat última li veig jo, a la llibertat? Per mi, la resposta pertany a l'àmbit de l'ontologia: la verticalització de l'ésser, en paraules d'Annick de Souzaenelle [4]. No només aspiro a saber qui sóc, i poder ser qui sóc, sinó també, i sobretot, considero fonamental saber fins on puc arribar, conèixer i apropar-me al meu potencial màxim, a l'essència del meu ésser. Si hi ha cap finalitat essencial en la humanitat, cosa que no m'atreveixo a posar en dubte, desitjo poder atènyer, i que puguem tots atènyer, l'estat més elevat que la nostra condició d'éssers humans ens permeti. Per això considero que hem de lluitar contra qualsevol trava o impediment que posi obstacles a aquest objectiu.

Em sembla, doncs, gairebé innecessari dedicar aquí més energia a explicar la importància que tenen per mi el coneixement i l'estudi de la Història: els esdeveniments del passat ens mostren on poden abocar-nos en el present els errors comesos i les conseqüències sovint nefastes a què ens poden conduir, i així podem evitar reproduir-los. De la mateixa manera, tenir constància dels fets encomiables assolits ens pot esperonar a repetir-los, i tenir presents els

reptes feliçment aconseguits ens pot encoratjar davant de nous desafiaments. Per tant, dono per suposat que el coneixement de la pròpia història és un dret inalienable.

Crec saber que la meua nació, Catalunya, fou amb Occitània el bressol de la civilització occidental europea. Va estar lligada i va donar lloc a gestes ambicioses com la dominació del Mare Nostrum i el descobriment d'Amèrica. Però també va ser un epicentre per al món de les idees i de la reflexió: quan contemplo la Catalunya i l'Occitània de l'Edat Mitjana, veig que hi bullen i hi floreixen les idees, l'estudi, els sentiments de puresa, d'elevació espiritual. El pensament lul·lià, la càbala, els trobadors, els càtars.... Tot això forma part del ric teixit que caracteritzava aquestes terres.

Malden i han maldat des de fa 500 anys per amagar-ho i amagar-nos-ho, tant l'estat espanyol com el francès. Els uns i els altres han maniobrat i conspirat per ocultar aquesta realitat històrica i cultural: ens volen desvinculats, mesells, ignorants. Alhora que s'apropien les nostres gestes, per descomptat. Tots sabem que la Història l'escriuen els vencedors, però ser conscients de l'abast, de la magnitud de la tergiversació de la Història d'un poble ens permet saber també el grau de baixesa de què és capaç l'enemic.

Personalment, he de reconèixer que tinc una tendència natural cap al Kalashnikov. Però puc també deixar la resposta ràpida, visceral, i reflexionar. Això em permet, de tant en tant, tenir una mirada més elevada. I és cap a on desitjaria encaminar-me. Mal que els pesi a molts, és el nostre passat. I mal que ens pesi també a nosaltres, paradoxalment, si tenim en compte les conseqüències d'aquest passat brillant, ric en gestes i conquestes, sobre els pobles que hem dominat, podem adonar-nos que el que patim també ho hem infligit a gent d'altres terres a qui hem subjugat, desposseït i oprimint.

Tant li fa si els nostres veïns s'atribueixen les nostres proeses i victòries o difuminen i invisibilitzen la nostra petja altificant l'apel·latiu pompós d'una artificiosa i fabulosa corona d'Aragó. Aquells de nosaltres que realment creiem que la nostra història ens ha estat furtada hem d'encarar també les implicacions d'aquesta història: recuperar l'autoestima és altament profitós, però hi ha un sentiment de responsabilitat que també ens cal assumir.

La Brigitte Hansmann, una amiga alemanya que resideix a Barcelona des de fa ja moltes dècades, és una investigadora i practicant de reconeixement de patrons somàtics i anàlisi de patrons arquetípics [5]. En un seu estudi magnífic sobre els traumes multigeneracionals que aviat publicarà en forma de llibre, planteja els passos a seguir per restaurar l'equilibri interior després d'una experiència traumàtica, ja sigui en l'àmbit individual o col·lectiu, i tant si n'has estat víctima com victimari, i metabolitzar l'experiència per poder seguir evolucionant. És, sens dubte, el camí a seguir. L'alternativa és tendir a apartar-se de l'experiència conscient, quedar atrapats en un cercle viciós de repeticions infinites, de dinàmiques que es perpetuen de generació en generació. El procés de curació ens apropa al que podem anomenar espiral de creixement per oposició al cercle viciós tot just esmentat. Certament, el Karma i el Dharma també aborden aquesta realitat, si bé potser ho fan amb altres paraules.

Crec, sincerament, que el meu poble viu lligat a un cercle viciós pel que fa al seu passat paradoxalment tan gloriós. I tinc la certesa que se'n podria ?se n'hauria? de deslligar.

Em sento sovint ?salvant les distàncies, és clar!? com els jueus a Europa al llarg de la història (amb basarda al cor per com repeteixen els israelites avui amb el poble palestí el que els seus avis van sofrir en mans dels alemanys), com els negres, com les races o els grups humans que podríem titllar gairebé de maleïts. I, així mateix, també pel fet de ser dona i alhora capaç d'observar el món i treure'n conclusions, el tema de la desigualtat el tinc relativament ben apamat. Crec que conèixer el que és la humiliació, pel fet de saber el que és humiliar i haver estat humiliat, saber què és la violència per haver-la exercida i haver-la patida, haver estat una nació lliure i viure ara reprimits i subjugats, si més no en la nostra vessant col·lectiva, ens afavoreix, ens facilita relativament poder canviar de perspectiva. Sento que això és el que ens pot permetre desenganxar-nos d'aquest cercle viciós i entrar en una espiral de creixement.

Crec que els nostres veïns també viuen atrapats en un cercle viciós. Ara bé, veient com funcionen, la idiosincràcia que gasten, sempre enganxats en una història d'orgull i menyspreu, tant el poble com els seus dirigents, els veig a tots ells molt allunyats de poder-se'n desprendre.

Tant per a la nació catalana com per a la nació de matriu castellana, si és certa la tesi que tracta els traumes multigeneracionals des de perspectives somàtiques, podem concloure que vivim una situació de conflicte que ens impedeix progressar i desenvolupar-nos de manera saludable, així com establir connexions profundes amb la vida. D'acord amb aquests estudis, l'estrès posttraumàtic més difícil de reconèixer i de resoldre és probablement el causat per la culpa inconscient. La persona o el col·lectiu que experimenta aquesta culpabilitat inconscient no es considera culpable. Més aviat se sent amb tot el dret del món i s'ofèn davant qualsevol insinuació sobre la seva culpabilitat, ja sigui pròpia o heretada. Així és com se senten els nostres veïns envers nosaltres i també envers els pobles d'Amèrica

que creuen haver descobert i, en el seu moment, van també espolar. Molts catalans poden segurament sentir-se així davant els pobles d'Amèrica per manca de coneixement, així com davant els pobles del Mediterrani, que, en el seu moment, vam dominar. Jo diria que ens veiem majoritàriament només com a víctimes, ja que, com a poble, desconeixem el que ha quedat silenciats per la historiografia oficial. I diria que els nostres veïns viuen amb orgull i un sentiment de superioritat la relació amb les seves víctimes.

També de la Bíblia ?tant de l'Antic com del Nou Testament? se'n desprèn que la falta del grup es converteix en la dels seus membres mentre no se'n dessolidaritzen; que la redempció també té dimensions col·lectives i que les responsabilitats són transgeneracionals.

Els traumes i les culpes que mantenim sota el llistar de la consciència poden perseguir-nos des de l'inconscient i tenir efectes nocius com malalties, relacions problemàtiques i fracassos. Encara que els actes hagin estat comesos en compliment o dins del marc d'una legislació vigent, quan infringeixen els drets bàsics dels éssers vius, acaben generant una culpa. Per tal que la culpa desaparegui, és necessari reconèixer-la i prendre mesures per reparar els danys causats en la mesura del possible.

Aquí és on jo veig, a dia d'avui, una gran diferència entre el poble de matriu castellana i el de matriu catalana: els uns estan aferrats a l'orgull, com deia abans. A l'esmentat estudi de la Brigitte Hansmann, hi vaig llegir que la vergonya és l'altra cara de la moneda de l'orgull. Això em va impactar profundament i em va fer entendre coses que fins llavors no havia aconseguit capir de cap manera. No és que els vegi estancats des que els conec, des de la meua infància franquista; els veig en franca regressió.... Sento, en canvi, que nosaltres, o almenys una part del poble català, estem més preparats ?per tantes raons difícils d'explicar en tan poc espai, algunes mig esbossades aquí? per fer el salt evolutiu que ens ha de permetre alliberar-nos del cercle viciós i entrar en l'espiral d'aprenentatge, en la direcció cap a la verticalització de l'ésser que crec que és la nostra finalitat, m'atreveiria a dir ontològica.

Quan se'm va brindar l'oportunitat de compartir les meves impressions a la presentació de la 10a edició de la Universitat Nova Història de l'INH, és per aquí cap on anaven els meus plantejaments, era aquest el fil del meu pensament, més intuït que raonat. I avui encara no està prou desenvolupat; és més aviat un suggeriment, una proposta cap a la direcció en la qual crec que, algun dia, ens haurem d'encaminar. Desitjaria que aquest dia estigués a prop. Tenia la convicció que l'INH era el lloc adequat per parlar sobre aquest tema, ja que representa el bastió de la nostra Catalunya presa com a punt de partida. Entenia que aquest fòrum era l'espai adient per abordar un assumpte tan delicat com aquest. Vaig rebre una invitació i em vaig sentir plenament lliure de parlar sobre el que desitgés. Quin plaer!

Cercant informació, em vaig trobar un article del mateix INH [6], on En Brauli Tamarit, del Centre d'Estudis Joan Bardina, ja abordava el tema d'una necessària relació ètica entre les col·lectivitats, i de les lleis espirituals de la causa i l'efecte que afecten individus i grups... Cito gairebé textualment En Tamarit: "Seria una bona lliçó d'aprenentatge col·lectiu que les persones estudioses de la censura que formen part de l'INH col·laboressin, aportant la seva experiència, amb les d'altres nacions i pobles que han patit censura en la seva cultura i volen recuperar-la. Per exemple, amb els pobles de les nacions americanes i del Pacífic que van ser conquerits pels avantpassats dels catalans [...]". I, replant el clau, ens ve a dir que no només cal contribuir a la recuperació de la cultura pròpia, en el cas que hagi estat censurada, pel desig natural i ben lícit de recuperar allò que ens pertany, sinó també a difondre entre els diferents pobles la lliçó de respecte envers la resta de col·lectius.

Gràcies a un altre article seu [7] vaig saber que el cantautor Josep Tero, que aquell mateix vespre del 2 d'agost de 2023, en el marc de la 10a Universitat Nova Història, cantava i tocava per a nosaltres ?casualitat o causalitat?!, havia estat expulsat molts anys enrere del Mont Athos per un monjo amb qui xerrava amicalment quan va saber que era català: allà encara recordaven els fets dels almogàvers, i els catalans hi tenien l'entrada prohibida. En tornar, En Tero va aconseguir que la Generalitat fes un acte de desgrecge restaurant, el 2005, una torre destrossada 700 anys abans. Les reparacions són necessàries, només cal voluntat i coratge: les relacions avui tornen a fluir entre totes dues comunitats.

Tot plegat em fa reflexionar sobre les possibilitats de canviar el rumb de les coses. I sobre els temps tan estranys ?jo en diria fins i tot apocalíptics? que vivim, tot sovint tan descoratjadors, amb una política que se suposa que es fa en el nostre nom, però que ens enverina el dia a dia i ens fa viure en un estat de malestar innegable. Malgrat tota aquesta foscor i misèria, afortunadament, el poble català, com a tal, ha mostrat recentment que encara existeix.

Només el poble pot salvar-se a si mateix. Ara per ara, no podem restaurar la dignitat de les nostres institucions. De fet, no són ni les nostres institucions de país, només en tenen el nom. Però, si ens deixem portar per la frustració i la desesperació, de ben segur que no podem fer-ho mai. El resultat seria el mateix que la pitjor rendició. Som nosaltres, el poble, la societat civil, qui, amb les nostres capacitats, energies, recursos econòmics, intel·ligència, temps i idees,

segons el que cadascú pugui aportar, construirem el país. O el reconstruirem, tant és. I vull creure que això depèn encara de nosaltres.

No podem tirar la tovallola i abandonar l'ideal, el somni, la il·lusió, l'esperança. No podem menystenir les nostres capacitats ni desestimar la força del desig, de la tenacitat, de la intuïció, la intel·ligència i la imaginació. Som un poble que sobreviu i ha sobreviscut fins ara gràcies a la seva gran resiliència i voluntat de ser. Tot és, doncs, a les nostres mans. Hem de promoure i recuperar la força del coratge, de la valentia, de la dignitat. I, en l'absència d'un govern propi, hem de tornar a l'època dels prohoms, dels mecenes, de la societat civil dempeus, lluitant per allò que creiem que ha de ser. Encara ho podem tot, vull creure.

Maria Cristina Vilardell i Jové

Historiadora de l'Art

Referències:

[1] <http://www.inh.cat/Lluis-Ulloa-sempre-present>

[2] <http://www.inh.cat/articles.maria.dolors.orriols>

[3] Inquisició i Decadència, de Jordi Bilbeny. Barcelona, 2018, a Editorial Libbooks.

[4] Vegeu l'obra d'Annick de Souzennelle escrita en francès. I, traduïts al català, Per una mutació interior, 2019, a l'editorial Claret, i La Paraula al Cor del Cos, 2022, a Fragmenta Editorial.

[5] <https://unrespirodeairefresco.blogspot.com/2018/12/traumes-multigeneracionals-cercle.html?m=1>

[6] <https://www.inh.cat/articles/Els-deutes-de-grup>